

Partiernas spurtvinster och spurtförluster

Kakafonin av politisk information som möter väljarna i samband med en svensk valrörelse är närmast öronbedövande. Slutresultatet av denna partiernas kraftmätning är det färdiga valresultatet. Vägen dit – det vill säga vilka slags budskap och huvudargument som tycks ha vunnit terräng bland väljarna och vilka som uppfattats väga lättare i de slutliga röstningskalkylerna – är givetvis intressant att nå djupare kunskap om. I det här avsnittet om valrörelseeffekter är frågeställningen hur väljarna påverkades av vad som hände under valrörelsen 2022: Vilka valvindar och opinionstrender påverkade väljarna under de allra sista veckorna före valet?

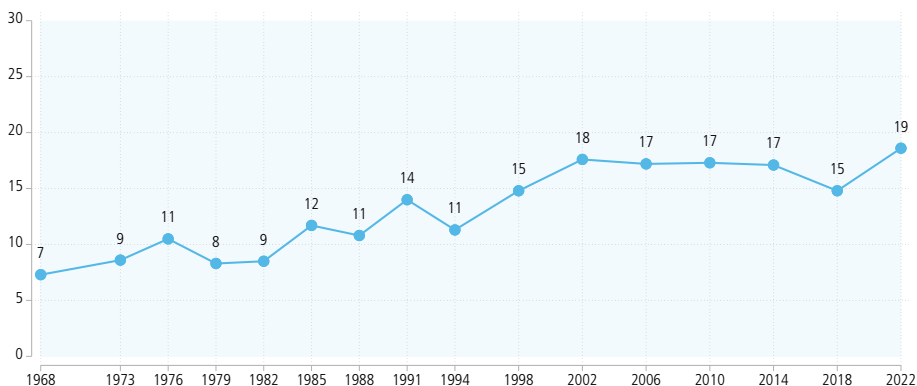
Vi inleder våra analyser av valrörelsens effekter på väljarna och för demokratin som helhet i det rent deskriptiva, med målsättningen att noggrant beskriva väljar-rörelser (partibytten) under valrörelsen. Med hjälp av valundersökningarnas kampanjpaneler har de göteborgska valforskarna genom åren etablerat ett sätt att systematiskt undersöka väljarnas beslutsprocesser i slutskedet av valrörelserna, mer specifikt hur deras röstningsintentioner strax före valet omsatts i ett slutligt parti-val (se t ex Gilljam & Holmberg, 1987:104ff).

Genom att jämföra väljarnas röstningsintentioner före valet med hur de efter valet berättade att de röstade kan vi undersöka sena partibytten och uppskatta partiernas spurtvinster och spurtförluster under de fyra sista veckorna före valet. Sena partibytten har ökat i takt med den generellt ökade väljarrörligheten. Andelen väljare som uppger en röstningsintention i våra undersökningar före valet men som sedan, i uppföljningsenkäten efter valet, uppger att de valde att rösta på ett annat parti har vuxit från 7 till 19 procent mellan 1968 och 2022 (se figur 39.1).

Skattningen nitton procent partibytare under valrörelsen är visserligen ett nytt rekord i vår undersökningsserie. Men precis som för väljarrörligheten kan vi konstatera att andelen valrörelsebytare varit tämligen stabilt under de senaste tjugo åren, omkring 15–19 procent. Det finns alltså ingen tydlig trend att svenska väljare blir mer rörliga under valrörelserna. Med tanke på hur pass olika valrörelser vi har haft under perioden är stabiliteten snarare anmärkningsvärd.

Frågan är om denna andel partibytare under en valrörelse – ungefär en väljare av fem – egentligen är att betrakta som mycket eller litet? Glaset är som vanligt både halvfullt och halvtomt: Å ena sidan handlar det om omkring en dryg miljon väljare som byter parti under valrörelserna. Blåser valvindarna stadigt åt ett och samma håll under den sista valveckan då de flesta väljare besöker vallokalen kan en miljon väljare förstås komma att spela en helt avgörande roll för valutgången. Å andra sidan vet vi att mycket av denna korttidsrörlighet på individnivå tar ut varandra och att åtminstone hälften av alla partibytten är bytten mellan partier inom samma block, ofta med taktiska överväganden som grund.

Figur 39.1 Andel väljare som byter parti under valrörelsen 1968–2022 (procent).

Källa: Valundersökningarna 1968–2022.

Kommentar: I analysen ingår de som i Valundersökningarna förvalsintervjuer uppgett en röstningsintention och som efter valet besvarat en eftervalsenkät om hur de faktisk röstade. Svarspersoner som inte velat uppge en röstningsintention har tilldelats en röstningsintention med hjälp av en intervjufråga om bästa parti. Med "under valrörelserna" avses fältperioden för Valundersökningarnas förvalsintervjuer, vilket motsvarar de fyra-fem sista veckorna före respektive riksdagsval. I 1970 års Valundersökning gjordes inga förvalsintervjuer. Bytet av datainsamlingsmetod från besöks/telefonintervjuer till postal/webbenkäter medförde att fältarbetet för 2018 och 2022 års valundersökningar inleddes något tidigare än i tidigare valundersökningar, redan omkring den 1 augusti. Omkring hälften av deltagarna (mediandatum) svarade före den 22 augusti (2018) respektive den 15 augusti (2022). Resultaten är ovtäckade. Den viktade skattningen för andelen som bytte parti under valrörelsen 2022 var 18,2 procent.

Att byta parti i ljuset av information som väljare erhåller under en valrörelse är förstås inte något märkligt i sig självt. Men det går att ifrågasätta tolkningen av resultaten, att det alltid skulle handla om sena *byten* från ett parti till ett annat. De fall då intention och partival inte går hand i hand kan, för somliga väljare, snarare vara ett uttryck för ett högst tillfälligt avsteg från en slags normalröst: avvikelser mellan intention och röstningsbeteende kan mycket väl bero på kortsiktiga taktiska överväganden där till exempel omtyckta partiernas närhet till fyraprocentspärren och koalitions signaler från partierna vägs in. En del andra sena valrörelsebyten kan vara uttryck för att man under mandatperioden umgåtts med tanken på att byta parti, utvecklat en idé om en ny röstningsintention, men får "kalla fötter" när det blir skarpt läge (jfr kapitel 33 och 36). I kapitlet väljer vi dock en benämning för allt detta: sena partibyten eller valrörelsebyten.

Frågan är hur stora konsekvenser det ökade valrörelsebytet har haft för partiernas fram- och motgångar i det sista intensiva slutskedet av svenska valkampanjer? En god spurt kräver en konsekvent valvind i ryggen under ett par tre veckor för att ge tydliga utslag. Väljarvinster från ett visst håll får inte samtidigt innebära väljarförluster åt ett annat.

Historiken när det gäller partiernas spurtvinster och spurtförluster under svenska valrörelser har i tabell 39.1 och i figur 39.2 förfinats, viktats och uppdaterats med de senaste data från 2022 års valundersökning. Tillvägagångssättet är mycket enkelt: Bland samma svarande jämför vi fördelningen av röstningsintentioner från före valet med fördelningen av partiröster. Därefter räknar vi ut ett differensmått.

Plussiffror betyder att partiet gjort en spurtvinst och minussiffror att partiet gjort en spurtförlust under de sista valrörelseveckorna.

Sverigedemokraternas partiledare Jimmie Åkesson och riksdagskandidat Jessica Stegrud kampanjar i Malmö på lördagen den 10 september, dagen innan valet. Sverigedemokraternas roll i en eventuell högerregering och deras storlek i förhållande till Moderaterna debatterades flitigt inför valet. Bild: Johan Nilsson/TT.

Valet 2022 sticker knappast ut i historiens ljus. Snarare bekräftar resultaten vad som varit känt sedan tidigare, nämligen att valrörelsernas slutskede inte innebär särskilt dramatiska förskjutningar av partiernas röststöd, trots att det är många väljare som rör på sig. En stor del av den dryga miljon partibyten som äger rum under slutskedet av valrörelserna tar nämligen ut varandra och leder inte till några stora aggregerade vinster eller förluster för något parti. Och intressant nog, som jämförelse brukar storleken på förskjutningarna av partiernas röststöd under valrörelserna vara klart mindre än de förskjutningar som ägt rum mellan valen. För alla de 133 fall av valår-partier vi har tillgängligt från tabellen 39.1 är rörelserna mindre än plus/minus en procentenhet i 89 fall av 133 och mindre än plus/minus två procentenheter i 116 fall av 133).

Det finns alltså en tydlig och låg gräns för hur stora väljarövergångar som är förväntat att åstadkommas av partiets valkampanjande under en svensk valrörelse. Insikterna av ett sådant stabilt huvudresultat har konsekvenser för hur stora förväntningar om fram- eller motgångar enskilda partier kan ställa inför framtida valrörelser: Hur stora väljarvinster (eller förluster) kan egentligen inträffa under en valrörelse. Bland de omkring nittio procent av väljarna som före valet uppger att de har en röstningsintention (se tabellen 39.4) förväntar vi oss kanske inte några stora aggregerade rörelser i slutskedet.

Vi lär oss av resultaten att *Socialdemokraterna* tenderar att lida väljarförluster i huvuddelen av alla valrörelser sedan 1968 utom i samband med 2010 och 2018

års val: uppgången under valrörelsen 2018 på +0,6 är visserligen blygsam men sticker ut givet den historiska statistiken: Socialdemokraterna gjorde då sin bästa valspurt åtminstone sedan 1968. I 2022 års valrörelse var den historiska ordningen återställd med en socialdemokratisk spurtförlust på närmare en procentenhet. Trots en valframgång totalt sett tycks S ha återgått till vanan att låna ut väljare främst till grannpartier i slutskedet av valrörelserna.

Vänsterpartiet å sin sida har historiskt tenderat att spurta bra och vinna fler väljare under valrörelserna. Fram till 2022 års dystra spurtförlust på minus en procentenhet hade Vänsterpartiet haft plussiffror i alla val utom två, 1991 och 2002. Det kan finnas ett samband mellan Vänsterpartiets och Socialdemokraternas öden under svenska valrörelser. I många val historiskt, särskilt före 1991, har det funnits anledning för Socialdemokratiska sympatisörer att stödresta på Vänsterpartiet i syfte att säkra en vänstermajoritet i riksdagen, ett fenomen som ibland kallas ”kamrat fyra procent”.

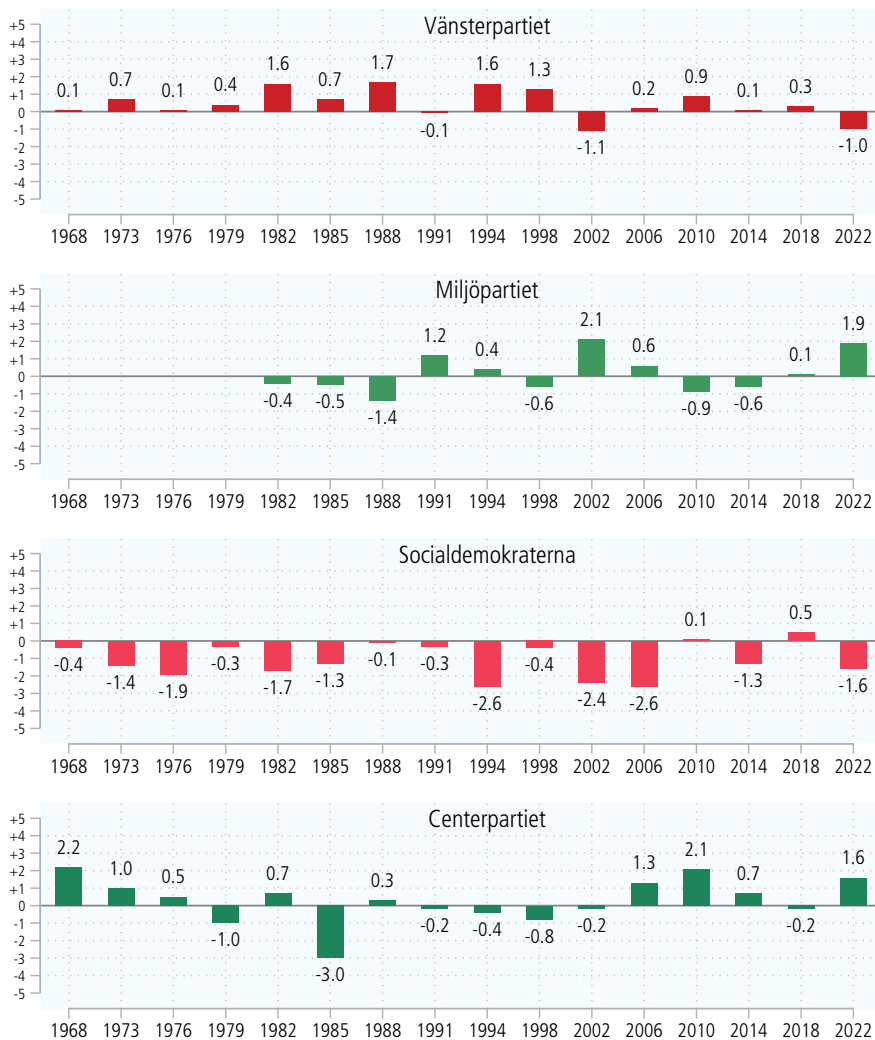
Tabell 39.1 Partiernas spurtvinster under valrörelserna 1968–2022. En jämförelse mellan information om röstningsintention och partival efter valet (procentenheters förändring)

partival	Valår																
	1968	1973	1976	1979	1982	1985	1988	1991	1994	1998	2002	2006	2010	2014	2018	2022	
Vänsterpartiet	+0,1	+0,7	+0,1	+0,4	+1,6	+0,7	+1,7	-0,1	+1,6	+1,3	-1,1	+0,2	+0,9	+0,1	+0,3	-1,0	
Miljöpartiet	-	-	-	-	-0,4	-0,5	-1,4	+1,2	+0,4	-0,6	+2,1	+0,6	-0,9	-0,6	+0,1	+1,9	
Socialdemokraterna	-0,4	-1,4	-1,9	-0,3	-1,7	-1,3	-0,1	-0,3	-2,6	-0,4	-2,4	-2,6	+0,1	-1,3	+0,5	-1,6	
Centerpartiet	+2,2	+1,0	+0,5	-1,0	+0,7	-3,0	+0,3	-0,2	-0,4	-0,8	-0,2	+1,3	+2,1	+0,7	-0,2	+1,6	
Folkpartiet/Liberalerna	-1,9	-1,1	+0,5	-0,9	+0,1	+4,0	-1,0	-2,4	-0,5	-1,2	+4,1	-0,7	-0,2	-1,0	-0,2	-1,2	
Kristdemokraterna	±0,0	±0,0	-0,2	±0,0	±0,0	+2,5	+0,8	-0,6	+0,5	+3,1	±0,0	+0,2	+1,0	+0,1	+1,8	-0,4	
Moderaterna	±0,0	+1,2	+0,9	+1,6	-0,4	-2,3	-0,3	+0,3	+0,9	-2,8	-2,4	+0,8	-3,6	-0,6	-0,7	-0,3	
Sverigedemokraterna	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+0,6	+0,6	+1,2	-1,3	+0,9	
Ny Demokrati	-	-	-	-	-	-	-	+2,1	+0,2	-	-	-	-	-	-	-	
Feministiskt Initiativ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+1,3	-0,3	-	
Övriga partier	±0,0	±0,0	-0,1	-0,1	+0,1	+0,1	+0,1	-0,1	-0,1	+1,3	+0,1	-0,4	±0,0	±0,0	±0,0	+0,2	
antal svarande	1184	940	1043	1061	1082	1076	941	929	966	698	817	1121	973	815	1929	2698	
andel partibytare under valrörelsen (samtliga)	7,3	8,6	10,5	8,3	8,5	11,7	10,8	14,0	11,3	14,8	17,6	17,2	17,3	17,1	14,8	18,6	

Källa: Valforskningsprogrammet, Göteborgs universitet: Valundersökningarna 1968–2022.

Kommentar: I analysen ingår de som i Valundersökningarna förvalsintervjuer uppgett en röstningsintention och som efter valet besvarat en eftervalsenkät om hur de faktiskt röstade. Svarspersoner som inte velat uppge en röstningsintention har tilldelats en röstningsintention med hjälp av en intervjufråga om bästa parti. Med ”under valrörelserna” avses fältperioden för Valundersökningarnas förvalsintervjuer, vilket motsvarar de fyra-fem sista veckorna före respektive riksdagsval. I 1970 års Valundersökning gjordes inga förvalsintervjuer. Bytet av datainsamlingsmetod från besöks/telefonintervjuer till postal/webbenkäter medförde att fältarbetet för 2018 och 2022 års valundersökningar inleddes något tidigare än i tidigare valundersökningar, redan omkring den 1 augusti. Omkring hälften av deltagarna svarade före den 22 augusti (2018) respektive den 15 augusti (2022). Resultaten är oviktade för att bättre spegla förändringar över tid. Den viktade skattningen för andelen som bytte parti under valrörelsen 2022 var 18,2 procent.

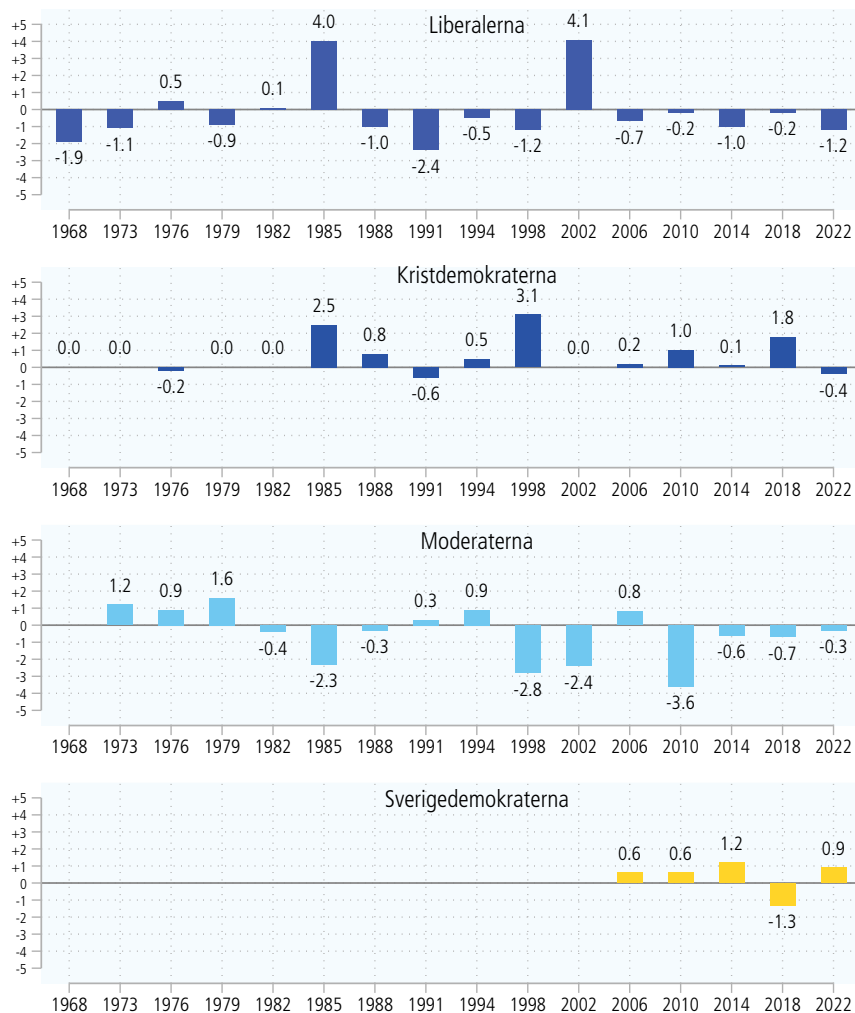
Figur 39.2 Partiernas spurtvinster och spurtförluster under valrörelserna 1968–2022 (procentenheter)

Källa: Valundersökningarna 1968–2022.

Kommentar: För detaljer, se kommentaren till tabell 39.1. Resultaten är oviktade.

Figur 39.3 Partiernas spurtvinster och spurtförluster under valrörelserna 1968–2022 (procentenheter)

Källa: Valundersökningarna 1968–2022.

Kommentar: För detaljer, se kommentaren till tabell 39.1. Resultaten är oavskade.

Generellt sett har spurtvinster och spurtförluster varit klart större för partier till höger än för partier till vänster. Den historiska förklaringen är att det helt enkelt har funnits fler partier i center-högerregionen av partisystemet samtidigt som väljarrörligheten totalt sett varit högre bland borgerliga väljare. Regioner av den politiska rymden där det finns många partier som konkurrerar om samma väljare

är gynnsamma miljöer för partibytande. Utrymmet för valrörelsevinster och valrörelseförluster är därför större. Ibland talas det om ett slags kannibalism mellan ideologiskt närstående partier (se kapitel 30).

Som vi tydligt sett i tidigare analyser i boken kommer 2022 års riksdagsval inte gå till historien som ett särskilt dramatiskt val, åtminstone inte när det gäller stora förskjutningar av partiernas röststöd under de sista veckorna av valkampanjerna. Trots ett nytt rekord i *individerlighet* under valrörelsen (18,6 procent) handlar det om sena väljarströmmar som inte är systematiskt associerade till något eller några enskilda partier. Istället är det många partier som är inblandade i relativt blygsamma väljarvinster och väljarförluster. Huvuddelen av dessa väljarbyten resulterar netto nära noll. Ingen av de aggregerade förändringarna vi uppmätt under valrörelsen 2022 kommer ens i närheten av de största vi sett historiskt.

I själva verket har historiens – så långt tillbaka vi har systematiska mätningar – tio största spurtvinster och -förluster för partier under svenska valrörelser 1968–2022 alla inbegripit borgerliga partier och dessutom varit isolerade till specifika och minnesvärda val (se topplistan i tabell 39.2). Förändringar under valrörelsen 1985 kvader in på topplistan #2 med Folkpartiets spurtvinst (+4,0 procentenheter), Kristdemokraternas spurtvinst (+2,5 pe) och Centerpartiets spurtförlust (-3,0 pe). Valrörelsen 1998 är också representerad på topplistan med Kristdemokraternas spurtvinst (+3,0 pe) och Moderaternas spurtförlust (-2,8 pe). Valrörelsen 2002 orsakade den hittills största aggregerade spurtvinsten för ett parti med Folkpartiets väljarvinster (+4,1 procentenheter) och Moderaternas spurtförlust (-2,4 pe). Och valrörelsen 2010 kommer också med på listan: Moderaterna gjorde ett succéartat val och hade blivit största parti om man inte gjort en så dålig spurt (-3,6 procentenheter).

Det som är intressant med de valrörelser som kvalar in som de mest dramatiska sett till sena spurtvinster och spurtförluster är att de i det svenska fallet samtidigt varit några av de mest ospännande tillställningarna sett till regeringsfrågan. I samband med 1985, 1998 och 2002 års val var opinionsläget sådant att det inte fanns särskilt stora utsikter till regeringsskifte. Huruvida detta har varit en ren tillfällighet är förstås svårt att uttala sig om med så få fall det här handlar om. Men det finns en sorts rimlighet i mönstret att utrymmet för partier att åstadkomma väljarvandringar under valrörelserna minskar vid spännande val där regeringsmakten står på spel. Om det inte är särskilt spännande i regeringsfrågan finns det anledning för medierna och väljarna att söka annan spänning, kanske i någon konflikt i en enskild sakfråga eller i något enskilt partis framgångar eller motgångar. När det inte står lika mycket på spel kan det leda till att väljarna är mer lättfotade och mer beredda att experimentera med sitt partival.

Det återstår att kommentera Moderaternas stora spurtförluster i valrörelsen 2010 (#3). Här handlade hela effekten av valrörelsen om att en god del av de väljare som tänkt rösta på Moderaterna före valet istället valde att rösta strategiskt på Kristdemokraterna för att säkra att partiet klarade fyraprocentsspärren och därmed en fortsatt Alliansregering (jfr Oscarsson & Holmberg, 2013). Strategisk röstning hindrade den gången ett historiskt skifte i svensk politik: Det är sannolikt att Moderaterna hade blivit största parti i valet 2010 – större än Socialdemokraterna – om inte så många M-sympatisörer då valt att stödträda på Kristdemokraterna.

Tabell 39.2 De 10 största spurtvinsterna och spurtförlusterna för partier under svenska valrörelser 1968–2022 (procentenheter).

Rank	Väljarström	Förändring
#1	Folkpartiets spurtvinst 2002	+4,1
#2	Folkpartiets spurtvinst 1985	+4,0
#3	Moderaternas spurtförlust 2010	-3,6
#4	Kristdemokraternas spurtvinst 1998	+3,1
#5	Centerpartiets spurtförlust 1985	-3,0
#6	Moderaternas spurtförlust 1998	-2,8
#7	Kristdemokraternas spurtvinst 1985	+2,5
#8	Folkpartiets spurtförlust 1991	-2,4
#9	Moderaternas spurtförlust 2002	-2,4
#10	Moderaternas spurtförlust 1985	-2,4

Källa: Valforskningsprogrammet, Göteborgs universitet: Valundersökningarna 1968-2022.

Kommentar: Resultaten är hämtade från figur 9 ovan. Tabellen visar de tio största aggregerade spurtvinsterna och -förlusterna under valrörelserna för svenska partier i valen 1968–2022. Kristdemokraternas spurtvinst i valet 2018 (+1,8 procentenheter) och Sverigedemokraternas spurtförlust (-1,2 procentenheter) är båda långt ifrån att kvala in som en av de tio största valrörelsevinsterna.

Antalet fall är inte många men ändå är mönstret talande. Dramatiken i svenska valrörelser tycks påverkas mer av kontextuella omständigheter – ospännande val och taktikröstning – än av partiernas kampanjaktiviteter, utspel och huvudbudskap. Det betyder förstås inte att valkampanjer skulle vara onödiga, bara att de oftast inte leder till att stora delar valmanskåren samfällt konverterar från ett parti till ett annat under de sista veckorna. Snarare leder den enorma floden av valrörelseinformation i form av kampanjbudskap, debatter och utfrågningar till att även senbeslutande väljare fördelar sig ungefär på samma sätt under valrörelsen som tidigbeslutande väljare redan har gjort. Väljarrörligheten under valrörelserna må vara betydande men inte gränslös. Givet de små aggregerade nettovinsterna och nettoförlusterna från historiska valrörelser talar mycket litet för att vi i framtida val skulle uppleva dramatiskt större rörlighet under valrörelserna. Kanske med brasklapp för ospännande val som väljarna redan bedömer som avgjorda.

Det är nu dags att förflytta fokus från de relativt små aggregerade förändringarna till den relativt stora individrörlighet som äger rum under själva valrörelsen: processerna som påverkar väljarna på deras resa från röstningsintention till slutligt partival. Utgångspunkten för vår analys är alltså väljarnas röstningsintentioner. Fördelningen av röster bland de väljare som hade en röstningsintention visas i tabellen 39.3.

Tre iakttagelser kan göras. För det första hade samtliga riksdagspartier vid tidpunkten för ifyllandet av valundersökningens förvalsenkät (mediansvarsdatum 15 augusti) en säkrad riksdagsplats bland de väljare som hade en uttalad röstningsintention: Miljöpartiet var dock mer illa ute med sina 4,1 procent än vad Liberalerna var med sina 5,9 procent. Centerpartiet hade ännu lägre stöd än Liberalerna, bara 5,4 procent av rösterna, bland väljare med röstningsintention. För det andra kan vi se att även bland väljare med en uttalad röstningsintention före valet 2022 fanns en liten ledning med åtta tiondelar för mitten-högerpartierna: 49,9 mot 49,1 procent. För det tredje var Moderaterna och Sverigedemokraterna helt jämnstarka

med 19,2 respektive 18,8 procents väljarstöd bland de med uttalad röstningsintention före valet.

Tabell 39.3 Väljarnas röstningsintentioner före valet 2022 (procent).

Röstningsintention före valet 2022	Andel	Kampen om regeringsmakten
Vänsterpartiet	7,4	
Miljöpartiet	4,1	49,1
Socialdemokraterna	32,2	
Centerpartiet	5,4	
Liberalerna	5,9	
Kristdemokraterna	5,9	49,9
Moderaterna	19,2	
Sverigedemokraterna	18,9	
Annat parti	1,0	1,0
Summa procent	100,0	
Antal svarande	2 698	

Källa: Valundersökningen 2022: Etapp A.

Kommentar: Resultaten bygger på samma underlag som tabellen 39.1 men här är de viktade mot valresultatet 2022. Andelen väljare som saknar röstningsintention och som heller inte vill eller kan uppge något bästa parti i våra förvalsenkäter uppgår till tio procent av väljarkåren (se vidare tabell 39.4).

I tabell 39.4 presenteras i detalj hur väljarrörligheten såg ut under de sista intensiva valveckorna 2022. Bytarmatrisen använder uppgifter från före valet om vilket parti väljarna avsåg att rösta på eller, där röstningsintention saknas, vilket parti som väljarna tycker bäst om. Dessa uppgifter jämförs sedan med uppgifter om partival inhämtade från efter valet. Vi har viktat resultaten efter det officiella valresultatet i riksdagsvalet 2022. Resultaten presenteras i form av en bytarmatris som vi känner igen från tidigare redovisningar i den här boken. I den övre delen av tabellen analyseras endast de svarande som uppgett en röstningsintention i valundersökningens förvalsetapp. I den nedre delen av tabellen redovisas partival även för de personer som trots vår lutarfråga ändå inte vill eller kan uppge en röstningsintention och som heller inte har något parti som de tycker bäst om – ungefär 10 procent av de svarande.

Resultaten visar att valet 2022 hade slutat något annorlunda om alla väljare följt sina avsikter från ett par veckor före valet. Av de som hade *Vänsterpartiet* som röstningsintention valde bara 81 procent att göra slag i saken och rösta på V den 11 september. Den ideologiska resan för valrörelsebyttarna är typiskt nog inte särskilt långa. Valrörelseflykten var främst till Socialdemokraterna (13 procent) men även Miljöpartiet (5 procent). För *Miljöpartiet* var utvecklingen närmast identisk och mest att likna vid ett slags partibytarkarusell: 81 procent av de som hade MP som röstningsavsikt fullföljde medan var tionde strömmade till Socialdemokraterna. En liknande kannibalism där närstående partier vinner väljare från varandra går att se för Moderaterna, Kristdemokraterna och Sverigedemokraterna.

Vinnarpartierna Socialdemokraterna och Sverigedemokraterna lyckades bäst med att hålla fast de väljare som avsåg att rösta på dem (85 respektive 92 procent).

Förlusterna till andra partier under valrörelsen var relativt små men väljarströmningarna lockar ändå fram förslag på testbara potentiella bytarmotiv. För *Socialdemokraternas* del var det utflödet till Miljöpartiet som var tydligast – ett misstänkt fall av stödöstning på ett litet parti som riskerade att hamna under fyra procent och som behövdes för att säkra en mitten-vänstermajoritet. För *Sverigedemokraternas* del var det framför allt förluster tillbaka till Moderaterna (4 procent) under valrörelsens slutskede – hypotesen här är att det handlar om väljare som ville försöka påverka styrkeförhållandena mellan de båda partierna. Ingen av dessa strömmar påverkade dock balansen mellan blocken.

De som vanligt lätttröliga liberala väljarna förnekar sig inte heller i det här sammanhanget. Av de som avsåg att rösta på *Liberalerna* var det bara 55 procent som till slut valde att göra så. Under valrörelsen strömmade Liberalernas potentiella väljare till Centerpartiet och Moderaterna i lika stor utsträckning (17 respektive 14 procent). Givet tidigare analyser av partibyten kan vi förmoda att de båda strömmarna hade mycket olika profil såväl demografiskt som ideologiskt.

De som lämnade *Centerpartiet* under valrörelsen och valde att rösta på ett annat parti valde framför allt Magdalena Anderssons Socialdemokraterna (10 procent) framför Ulf Kristerssons Moderaterna (5 procent). Räkna man ihop balansen mellan mitten-vänsterpartier och mitten-högerpartier har Centerparties förlorade väljare varken en vänster- eller högerlutning (12 procent jämfört med 11 procent). Ungefär lika många väljare förlorades vänsterut som högerut.

Tabell 39.4 Väljarnas röstningsintention före valet jämfört med slutligt partival, 2022 (procent).

Röstavsikt före valet	Partival 2022									Sum	n
	V	MP	S	C	L	KD	M	SD	Ovr		
Vänsterpartiet	81	5	13	0	0	1	1	0	0	100	207
Miljöpartiet	2	81	10	4	1	2	0	1	1	100	112
Socialdemokraterna	3	4	85	4	1	1	0	0	0	100	900
Centerpartiet	1	1	10	76	3	5	2	1	0	100	135
Liberalerna	0	2	6	17	55	14	4	2	1	100	152
Kristdemokraterna	0	1	2	2	4	66	14	11	1	100	152
Moderaterna	0	0	2	1	4	4	80	8	1	100	496
Sverigedemokraterna	0	0	1	0	0	4	1	92	1	100	512
Annat parti	0	0	3	0	0	4	4	21	68	100	27
Saknar röstningsintention	5	4	18	11	6	27	8	19	2	100	315

Källa: Valundersökningen 2022

Kommentar: Resultaten är viktade efter valresultatet 2022. Endast de som uppgett röstningsintention före valet och partival efter valet ingår i analysen. Röstintention inkluderar så kallade "lutare" och personer som uppgett ett bästa parti. Då resultaten är viktade presenteras avrundade n-tal i tabellen.

Analyserna av väljarnas röstningsintentioner inför valet 2022 ger intressanta och lite oväntade besked när det gäller frågan om balansen mellan mitten-vänsterpartierna och mitten-högerpartierna. Inte nog med att det tycks ha varit en tydlig ledning för team Magdalena bland de som hade en uttalad röstningsintention. Totalt sett visar vår uppställning i tabell 39.1 att mitten-vänsterpartierna V, MP, S och C

tillsammans gick *fram* 0,9 procentenheter under valrörelsen 2022 samtidigt som mitten-högerpartierna *backade* 1,0 procentenheter. Enligt vår klassiska analys av spurtvinster och spurtförluster blåste det alltså en viss vänstervind under 2022 års valrörelse, åtminstone i den grupp väljare som ett par tre veckor före valet deklarerade en röstningsavsikt eller partipreferens. Framför allt var det Miljöpartiet (+1,9 pe) och Centerpartiet (+1,6 pe) som spurtade bra (för viktade siffror, se tabellen 39.5).

Men hur passar dessa resultat ihop med vad vi vet om de aggregerade opinionsförändringarna under valrörelsen som vi analyserat tidigare i boken? De berättar ju delvis en annan historia där mitten-vänsterpartierna bara hade en knapp ledning i merparten av opinionsmätningar publicerade under valrörelsen. Och om det dessutom verkar ha blåst en tydlig vänstervind under valrörelsen, hur kommer det sig då att team Kristersson kunde vända och vinna?

Ett svar på denna till synes olösliga ekvation hittar vi om vi analyserar gruppen som saknar röstintention (se tabell 39.4). Bland denna ännu icke färdigtänkta (?) grupp väljare hade mitten-högerpartierna en majoritet (60-38). Framför allt Vänsterpartiet och Socialdemokraterna gjorde klart sämre ifrån sig i den gruppen än bland väljare med uttalad röstningsintention (4 respektive 17 procent). Det tycks inte ha räckt att Centerpartiet gjorde ett nästan dubbelt så bra resultat bland de obestämda (11 procent). Framgångar för framför allt Moderaterna (27 procent) och Kristdemokraterna (8 procent) bidrog till att vrida initiativet över till mitten-högerpartierna. Att storleken på denna grupp utan röstningsintention dessutom antagligen underskattas i valundersökningarna stärker vår misstanke att det kan ha varit relativa väljarframgångar i denna grupp som gav team Kristersson en sen seger i valet 2022.

I tabellen 39.5 har vi slutligen försökt sammanfatta väljarflödena under valrörelsen 2022 genom att räkna på partiernas nettovinster och nettoförluster ungefär på samma sätt som vi gjort tidigare i boken. I sammanhanget behöver vi åter påminna om vilken tidsjämförelse som görs: mediantiden för datainsamlingen före valet är redan den 15 augusti i 2022 års valundersökning, nästan tre veckor före valet den 11 september. Till gruppen stabila väljare (a) räknas de som inte bytte parti under valrörelsen utan hade samma parti som röstavsikt och partival. Stabila vänsterpartiväljare utgjorde exempelvis 5,6 procent av väljarkåren före valet. I denna grupp stabila väljare var det precis som i opinionsmätningarna före valet en ledning för Magdalena Anderssons regeringsunderlag: mitten-vänsterpartierna samlade tillsammans 37,6 procent och mitten-högerpartierna 35,0 procent.

Resterande väljare i tabellen 39.5 är de som saknade röstintention (10,5 procent) eller valde att byta parti under valrörelsen (16,2 procent). Hur dessa väljare bidrog till partiernas mobilisering under valrörelsen finns sammanställt i kolumnerna b och c i tabellen 39.5. Om vi börjar med väljare som mobiliserats från gruppen som saknade röstningsintention (b) var det framför allt Moderaterna och Sverigedemokraterna som vann flest väljare (+2,8 respektive +2,0 procent). Socialdemokraterna fick ett tillskott på +1,8 procent från denna grupp. I huvudsak var det alltså de stora partierna som dominerade mobiliseringen från gruppen utan röstningsintention (jfr tabellen 39.4). Av småpartierna tycks Centerpartiet ha rekryterat relativt bra givet partiets storlek med ett tillskott av 1,2 procent av väljarna. Varje procent i tabellen motsvarar i storleksordningen 65 000 väljare.

Till gruppen *vunna väljare från andra partier* (kolumn c) hör de väljare som partierna lyckades rekrytera från andra partier under valrörelsen. Även här var det framför allt stora partier som vann störst framgångar. Moderaterna vann +3,1 procent nya väljare från andra partier under valrörelsen, följt av Socialdemokraterna med 2,9 procent och Sverigedemokraterna med +2,8 procent. Av de mindre partierna var det Miljöpartiet som hade stora väljarvinster (+1,6 procent).

Tabell 39.5 Största väljarflöden bland väljare med uttalad röstningsintention under valrörelsen 2022. Nettovinster och nettoförluster för partierna beräknade på en jämförelse mellan väljarnas röstningsintentioner och slutligt partival (procent, procentenheter).

Parti	Stabila väljare genom hela valrörelsen (a)	Vunna väljare som saknade röstningsintention (b)	Vunna väljare från andra partier (c)	Förlorade väljare till andra partier (d)	Nettorörlighet under valrörelsen (procentenheter) (e)
Vänsterpartiet	5,6	+0,5	+0,7	-1,1	-0,6
Miljöpartiet	3,0	+0,4	+1,6	-0,5	+0,9
Socialdemokraterna	25,7	+1,8	+2,9	-4,0	-1,4
Centerpartiet	3,4	+1,2	+2,2	-0,9	+1,0
Liberalerna	2,8	+0,7	+1,2	-2,0	-1,1
Kristdemokraterna	3,3	+0,9	+1,2	-1,6	-0,6
Moderaterna	13,2	+2,8	+3,1	-2,6	-0,2
Sverigedemokraterna	15,8	+2,0	+2,8	-1,4	+1,5
Annat parti	0,6	+0,2	+0,7	-0,4	+0,4
Saknade röstintention före valet	10,5				
Bytte parti under valrörelsen	16,2				
Summa procent	100,0				
Antal svarande	3 008				

Källa: Valundersökningen 2022: Etapp A och uppföljningsenkäten.

Kommentar: Tabellen redovisar nettorörligheten för partierna under valrörelsen 2022. Stabila väljare (a) är de som röstade på samma parti som de före valet hade tänkt att rösta på. Kolumnen b visar hur stor andel väljare som partierna mobiliserade från gruppen som saknade röstningsintention före valet. Kolumnen c visar mobiliseringen från andra partier och kolumnen d förluster till andra partier. Kolumnen e sammanfattar nettoförändringarna för partierna under valrörelsen, det vill säga när väljarvinster och väljarförluster summerats. Resultaten har viktats mot de officiella valresultaten och inkluderar väljare som före valet inte hade någon röstningsintention, därför stämmer inte förändringstalen för partierna inte exakt överens med spurtvinster och spurtförluster som redovisats i kapitlets inledning.

Det är intressant att alla partier vinner nya väljare från varandra under en valrörelse. Det finns en mobiliserande kraft i alla partibudskap när även de sista rösterna från sent beslutande väljare ska fördelas. Men samtidigt är det ju så att alla partier tappar röster till andra partier under en valrörelse. Just här handlar politik om ett rent nollsummespel. I kolumnen d har vi sammanställt partiernas förluster. Socialdemokraterna led störst förluster till andra partier under valrörelsen. Av de som tänkt rösta på Socialdemokraterna före valet gick fyra procent till andra partier under valrörelsen, för att ta ett exempel. Även Moderaterna (-2,6 procent), Liberalerna (-2,0 procent), Kristdemokraterna (-1,6) och Sverigedemokraterna (-1,4 procent) tappade väljare till andra partier.

Först när väljarvinster och väljarförluster räknats samman kan man göra bokslut över väljarrörligheten under 2022 års valrörelse. Det är som alltid *nettorörligheten* som är viktigast att analysera för att undersöka effekter av valrörelsen på partiernas aggregerade röststöd. Så vi tar oss tillbaka till där vi inledde analysen: vilka partier vann respektive förlorade väljare under valrörelsen? I denna mer detaljerade analys har vi valt att vikta resultaten mot de officiella valresultaten och även plocka med de väljare som saknade röstningsintention före valet. Våra analyser bekräftar vad vi konstaterade tidigare från tabellen 39.1 (om än inte på decimalen): På vänstersidan av politiken tycks Miljöpartiet och Centerpartiet ha nettovunnit väljare under valrörelsen (+0,9 respektive +1,0 procentenheter) medan Socialdemokraterna och Vänsterpartiet nettoförlorat (-1,4 respektive -0,6 procentenheter). På högersidan av politiken var det Sverigedemokraterna som stod som nettovinnare (+1,5 centenheter) medan Liberalerna och Kristdemokraterna led de största förlusterna (-1,1 respektive -0,6 procentenheter).

Fördjupad analys av de väljare som saknade röstningsintention

Alla väljare har inte en tydlig plan för vilket parti de ska rösta på när valrörelsen går in i sitt slutskede. De väljare som före valet saknade röstningsintention är högtintressanta att studera närmare eftersom det kan ge oss värdefull information om från vilka grupper och varför Ulf Kristersson lyckades göra sena väljarvinster till sitt tilltänkta regeringsunderlag. Vi såg tidigare att det fanns ett tydligt flertal bland väljare utan röstningsintention som valde att rösta mitten-höger. Varför gjorde de det?

I tabell 39.6 har vi utökat vår analys av väljarrörligheten under slutspurten av valrörelsen genom att också inkludera gruppen väljare som saknade röstningsintention. I tabellen finns alla grupper med som påverkade balansen mellan mitten-vänsterpartierna och mitten-högerpartierna. De största grupperna är förstas de väljare som var trogna sitt 'block', de stabila mitten-vänsterväljarna (kolumn c) och de stabila mitten-högerväljarna (f), som samlar 42,7 respektive 40,9 procent av väljarna bakom sig. I dessa grupper kan det förstås finnas partibytare men i så fall handlar det om sena valrörelsebyten mellan partier *inom* blocken, byten som inte hade någon direkt konsekvens för kraftmätningen mellan blåa och röda laget. Bland de stabila väljarna hade, precis som vi visat i flera av bokens analyser, Magdalena Anderssons regeringsunderlag ett försteg framför Ulf Kristerssons.

De som bytte block under valrörelsen är i princip lika stora i den här analysen. Andelen väljare som bytte från högersidan till vänstersidan (kolumn e) var 2,3 procent medan andelen som bytte från vänster till höger (d) var 2,1 procent. Skillnaden på blott 0,2 procentenheter är inte tillräckligt stor för att vara statistiskt signifikant. De röda och blå partierna stal lika många väljare från varandra under valrörelsen. Det var inte konverteringen av blå väljare till röda eller tvärtom som var utslagsgivande när vi analyserar väljarrörligheten under valrörelsen 2022.

Tabell 39.6 Väljarrörlighet under valrörelsen 2022. Andel väljare med olika bytarbeteende under valrörelsen (procent).

	Saknar röst- intent valde MV	Saknar röst- intent valde MH	Stabil MV- väljare	Sen block- bytare MV>MH	Sen block- bytare MH>MV	Stabil MH- väljare	Övr komb	sum	Total andel saknar röst- intent n	MH- MV bland utan block- bytare	MH- MV sena block- bytare
	(a)	(b)	(c)	(d)	(e)	(f)	(g)		(a+b)	(b-a)	(d-e)
Total	3,9	6,3	42,7	2,1	2,3	40,9	1,8	100	3 008	10,2	+2,4 -0,2
Man	2	4	38	2	2	48	3	100	1 492	6	+2 ±0
Kvinna	6	8	47	2	2	33	1	100	1 516	14	+2 ±0
18-22 år	10	12	41	0	0	32	6	100	51	22	+2 ±0
22-34 år	5	5	49	1	2	36	2	100	249	10	±0 -1
35-49 år	3	7	43	2	3	40	3	100	507	10	+4 -1
50-64 år	4	7	40	3	2	43	2	100	830	11	+3 +1
65-74 år	4	6	44	1	1	42	2	100	721	10	+2 ±0
75+	3	6	43	3	4	40	0	100	650	9	+3 -1
Grundskola	2	7	44	3	2	41	0	100	375	9	+5 +1
Gymnasium/Eftergymnasial	4	7	38	2	2	44	2	100	968	11	+3 ±0
Högskola/Universitet	4	5	46	1	3	39	2	100	1 387	9	+1 -2
Svensk bakgrund	4	6	42	2	2	42	2	100	2 724	10	+2 ±0
Utländsk bakgrund	6	7	45	4	3	32	3	100	284	13	+1 +1
Tjänstemän	4	5	45	2	3	39	2	100	1 617	9	+1 -1
Arbetare	4	8	44	2	1	37	2	100	818	12	+4 +1
Företagare	2	5	25	2	2	63	1	100	239	7	+3 ±0
Ren landsbygd	4	7	40	3	2	42	2	100	397	11	+3 +1
Mindre tätort	5	8	39	2	1	42	2	100	572	13	+3 +1
Stad eller större tätort	3	6	43	2	3	41	2	100	1 441	9	+3 -1
Stockholm, Gbg, Malmö	4	4	47	2	2	39	2	100	491	8	±0 ±0
Mycket intresserad	2	3	40	1	2	49	3	100	597	5	+1 -1
Ganska intresserad	3	5	46	2	2	39	2	100	1 583	8	+2 ±0
Inte särskilt/allt intresserad	6	11	38	4	3	38	1	100	790	17	+5 +1
Låg politisk kunskap	6	10	45	3	3	32	1	100	787	16	+4 ±0
Medel politisk kunskap	4	7	45	2	2	38	1	100	939	11	+3 ±0
Hög politisk kunskap	2	4	40	2	2	48	2	100	1 257	6	+2 ±0
Låg medieexponering	5	9	38	2	2	39	4	100	623	14	+4 ±0
Medel medieexponering	5	6	45	2	3	40	1	100	622	11	+1 -1
Hög medieexponering	3	4	44	1	2	45	1	100	810	7	+1 -1
Övertygad partianhängare	0	0	50	0	0	45	5	100	368	0	±0 ±0
Partianhängare	0	0	52	1	1	45	1	100	558	0	±0 ±0
Endast partipreferens	0	0	46	3	4	46	1	100	1 371	0	±0 -1
Ingen partipreferens	20	32	21	2	1	21	4	100	535	52	+12 +1
Långt till vänster	4	1	91	1	1	1	1	100	523	5	-3 ±0
Något till vänster	4	1	88	3	0	3	2	100	581	5	-3 +3
Varken t v eller t h	7	13	42	5	3	27	2	100	487	20	+6 +2
Något till höger	4	9	16	2	6	62	1	100	639	13	+5 -4
Långt till höger	0	5	2	0	0	89	3	100	549	5	+5 ±0
Vänsterpartiet	7	0	93	0	0	0	0	100	188	7	-7 ±0
Miljöpartiet	8	0	89	0	3	0	0	100	232	8	-8 -3
Socialdemokraterna	6	0	90	0	3	0	0	100	1 046	6	-6 -3
Centerpartiet	18	0	67	0	16	0	0	100	249	18	-18 -16
Liberalerna	0	15	0	7	0	78	0	100	165	15	+15 +7
Kristdemokraterna	0	16	0	4	0	79	0	100	167	16	+16 +4
Moderaterna	0	15	0	5	0	80	0	100	503	15	+15 +5
Sverigedemokraterna	0	10	0	2	0	87	1	100	432	10	+10 +2

Källa: Valundersökningen 2022.

Kommentar: Resultaten bygger på en jämförelse mellan röstningsintentioner före valet och uppgifter om partival från efter valet. Där röstningsintention saknats har uppgifterna om intention där det varit möjligt kompletterats med uppgifter om vilket parti väljaren tycker bäst om. Resultaten har viktats mot det officiella valresultatet. Till mitten-vänsterpartierna räknas V-MP-S-C och till mitten-högerpartierna räknas L-KD-M-SD. Balansmätten längst till höger i tabellen har beräknats så att minussiffror indikerar övervikt för mitten-vänsterpartier och plussiffror indikerar övervikt för mitten-högerpartier. Grupper med lägre antal svarande än 40 har inte tagits med i tabellen.

Valet kom istället att avgöras av att team Kristersson var betydligt mer framgångsrik med att mobilisera väljare från gruppen som före valet inte hade någon röstningsintention. De sent mobiliserade väljarna har vi delat upp i två grupper, de som till slut valde att rösta på ett mitten-vänsterparti (kolumn a) och de som till slut valde att rösta på ett mitten-högerparti (b). Precis som vi sett i tidigare finns det även här tydligt fler väljare som mobiliserades till högersidan (6,3 procent) än till vänstersidan (3,9 procent). Övervikten för L-KD-M-SD bland de väljare som före valet inte ville eller kunde deklarerat en röstningsavsikt var 2,4 procentenheter.

Vilka grupper var mest obestämda inför valet 2022 och hur röstade de? Här finns det mycket spännande variation mellan olika grupper, men trots det relativt stora underlaget behöver vi ändå vara varsamma i slutsatsdragningen för en del av dem. Den totala andelen som helt saknade röstningsintention före valet var exempelvis klart högre bland kvinnor än bland män (14 mot 6 procent), ett könsmönster som vi känner väl igen från tidigare valstudier (Oscarsson & Holmberg, 2016). Bland förstagångsväljare var andelen utan röstningsintention 22 procent. Utanför storstäderna var andelen obestämda väljare bara något högre än i städerna.

Politiskt engagemang och relation till politik har i några avseenden ett tydligt samband med andelen som saknar röstningsintention före ett val. Andelen obestämda skattas något högre i väljargrupper som inte är så intresserade av politik (17 procent), har lägre politiska kunskaper (16 procent) och lägre exponering för politiska nyheter (14 procent). Det är inte någon överraskning att det är de mindre intresserade och mindre kunniga väljarna som också är de som inte har en tydlig röstningspreferens när valrörelsen tar sin början. På sätt och vis är det ju för dessa väljare som demokratiska valrörelser är som viktigast – på relativt kort tid ska även dessa väljare upplysas om vilka alternativ som står till buds och vad som är de viktigaste skillnaderna mellan dem.

En andra frågeställning handlar om hur balansen mellan mitten-vänster och mitten-höger såg ut i gruppen som saknade röstningsintention. Vi vet att det fanns en tydlig övervikt för L-KD-M-SD över V-MP-S-C bland väljarna som helhet. Men i vilken väljargrupp var väljarvinsterna för Kristerssons sida av politiken som störst? Resultaten visar att mindre kunniga och intresserade väljare som anslöt sent till festen och bildade sig en uppfattning om hur de skulle rösta under de sista skedena av valrörelsen röstade ungefär likadant som väljare som bestämt parti-valet tidigt. I varje fall var blåförskjutningen lika stor, omkring två procentenheter, oavsett hur exponerad, kunnig eller intresserad väljarna var. De tendenser som syns i tabellen – att blåförskjutningen regelmässigt skulle vara något större bland mindre intresserade och okunniga väljare än bland intresserade och kunniga – är var och en inte tillräckligt stora för att vara statistiskt säkra. En flervariabelanalys ger besked att allt annat lika har gruppen kvinnor, ungdomar och väljare utanför storstäderna en klart lägre andel väljare utan röstningsintention. I övrigt är det inte några grupper som sticker ut.

I den viktiga gruppen mittenväljare som saknar vänster- eller högeridentifikation var det ett tydligt flertal bland väljare utan röstningsintention som valde att rösta på partier i Ulf Kristerssons regeringsunderlag. Bland de sent mobiliserade väljarna röstade 13 procent på L-KD-M-SD men bara 7 procent på V-MP-S-C. Bland sent beslutande mittenväljare som saknade en tydlig avsikt före valet var

mitten-högerpartierna en tydlig vinnare. Av allt att döma spelade dessa strömmar en helt avgörande roll för att tippa vågskålen över mot ett regeringskifte i valet 2022.

18,7 procent av väljarna bytte parti under valrörelsen 2022. Det är nytt rekord i andelen valrörelsebyten.

Bland de väljare som hade en tydlig röstningsintention under valrörelsen hade mitten-vänsterpartierna en tydlig ledning och det blåste dessutom en svag vänstervind.

Bland väljare utan tydlig röstningsintention före valet valde 60 procent att lägga sin röst på ett mitten-högerparti.